UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 10 06 06 022 3

DR 507 H34

Hālid, Halīl
Rodos fethinde Sulṭān Süleymānıñ tedābir-i siyāsiyesi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

2982

10/169

فصول متنوعه

۳

رودوس فتحنده سلطان سليمانك تدابير سياسيه سى

اثر

خليل خالد

هر حقى محفوظدر.

قسطنطنيه
مطبعهٔ احمد احسان

۱۳۲۶

Hālid, Halīl

فصول متنوعه

۳

رودوس فتحنده سلطان سليمانك تدابير سياسيه سی

Rodos fethinde Sultān Süleymānıñ tedābir-i siyāsiyesi

اثر
خليل خالد

هر حقی محفوظدر.

قسطنطنيه
مطبعهٔ احمد احسان
—
۱۳۲۶

DR
507
H34

LIBRARY
NOV 24 1967
UNIVERSITY OF TORONTO

اوچنجی فصل

رودوس فتحنده قانونینك تدابیر سیاسیه‌سی

سلطان سلیمان قانونی نزدینه نمچه ایمپراطوری طرفندن برسفیر موقت کلمشدی‌که اسمی (بوزبکیوس) در. بوذاتك شرقده‌کی مشاهداتنی حاوی لاتینجه اوله‌رق یازدیغی (ترك مکتوبلری) آوروپا لسانلرندن بعضیلرینه ترجمه ایدلمیشدی. بواثرك منظورم اولان انکلیزجه‌سنده پادشاه مشارالیهه بعض اوصاف عطف اولنیورکه تمکین واصابت تدبیر بو اوصاف ممدوحه جمله‌سندندر. شوکتلی، متانتلی بونجه دول اجنبیه‌یه قارشو حرب دائمی حالنده بولنمش اولان بوحکمدار سطوت‌شعارك موفقیاتنی آنجق لازمهٔ تمکین وتدبیره بغایت اهتمام ایله تأمین ایدیله بیلمش اوله‌جغی مستغنئ ایضاحدر.

ایمدی رودوس آطه‌سنك فتحی ایچون انتخاب ایدلمش اولان زمان هجوم سلطان مشارالیهه عطف اولنان اصابت تدبیرك برمثالیدر. فون‌هامه‌ر ممالك عثمانیه‌نك تاریخی حقنده‌کی اثر مشهورنده فتح جزیره ایچون موجود اولان فرصتلری تعداد صددنده دشارلکن ایله برنجی فرانسوانك رقابتلرینی،

پاپا اونجی لوئون ایله لوترك معارضاتنی، مجارستانده برچوجغك جای سلطنتده اوطورمسیله اصیلزادكانك مملكتی بركشمكش تغلب حالنده بولندیرملرینی وهرسك آیالتی بكلربكنك دالماجیا طرفلرندهكی موفقیاتنی ، ذكر ایلر .

ایشته فرصتك عثمانلی اوردوسی ایچون بووجهله تجلیسی سلطان سلیمانی حركات حربیهیه تحریص ایلدیكی كبی آوروپاجه كافی برقوهٔ امدادیه تشكلنك عدم امكانی دخی رودوس شوالیهلرینی كندی قوتلریله هرچهباد آباد مدافعه ایچون تهییج ایتدی بوسببدن ناشی جزیرهنك محاصره وفتحی ایكی طرف ایچونده پك مدهش ضایعاتی موجب اولدی .

انكلترهیه كلنجه : واقعا اوصرهده تخت حكمداریده بولنان سكزنجی هانری سیاسیات خارجیهده عرض شوكت ایدهبیلهجك برموقع ممتاز اخذینه پك خواهشلی ایدی ؛ فقط آوروپا حكمداران سائرهسنك اشتراكی بولنمقسزین عثمانلیلرك جزیرهیی ضبطلرینه مانع اولهبیلهجك قوت انكلترهده موجود دكلدی . آثار شوكت ابرازینه خواهشلی بولنمق برشی، افعال سطوت اجراسی بوسبوتون بشقه برشیدر . ایمدی سكزنجی هانری كبی شهوتی اوغورنده یارم دوزینه قاری تزوج ایتمسی وآلدیغی قاریلرك برقاچنی كندیسنه وارث سلطنت اولهجق براوغل ویرهمدكلرندن ویابشقه بهانهلردن طولایی یادفع ویااتلاف ایلمش اولان برآدمدن شوالیهلره بالذات امداد كبی بویوك برتشبث بكلنیلهمز ایدی . باخصوص

او زمانلرده انکلتره ایله فرانسه‌نك مناسباتی پك قیرغین اولدیغندن سکزنجی هانری ترکلره قارشی رودوس شوالیه‌لرینه امداد ایلمکدن زیاده شارلکن طرفنی بالالتزام فرانسزلره ابراز خصومتی آرزو ایدیبوردی .

او زمان آوروپا دولتلرینك الك مهملرندن اولان وآق دکزده‌کی قوای بحریه‌سی ایله شوالیه‌لره دول سائره‌دن زیاده امداد ایده‌بیله‌جك برموقعده بولنان وندیك جمهوریتی رودوس فتحنده ایکی یوزلی بر مسلك تعقیبنی التزام ایلمش ایدی . واقعا آق دکزده عثمانلی قوای بحریه‌سنك توسعی وندیك جمهوریتنك استقبالی ایچون علامت خیرکبی کورنمیوردی ؛ لکن وندیکلیلرك مصر ، سوریه وآناطولی ساحللری ایله تجارتنه شوالیه‌لر طرفندن ایراث ایدیله‌کلن تعرضلرك مهالکی دها آنی وبومهالك حاضره‌نك اوکنی آلمق وندیك جمهوریتجه دها عاجل بروظیفه ایدی . دیکر طرفدن دخی آوروپا مواجهه‌سنده برمسئولیت معنویه تحتنده بولندیغندن دشمن مشترك صاییلان عثمانلیلرك رودوس شوالیه‌لرینی تنکیل ایلملرینه‌ده طرفدار کورنمك ایستمیوردی . حتی وندیك سناتو ودوجه‌سی طرفندن انکلتره‌ده‌کی وندیك ایلچیسنه کوندریلن وصورتی انکلیزجه اوراق رسمیه مجموعه‌لرنده کوریلان فی ٨ آغستوس سنه ١٥٢٢ تاریخلی تحریراتده رودوسك ترکلر طرفندن تهدید اولندیغی انکلتره حکومتنك نظر اطلاعنه عرض ایدلدکدن صوکره «بوتون خرستیان ملتلر آره‌سنده عقد مصالحه‌یه پك بویوك احتیاج بولندیغی

وقوعه ترکلك رودوسی صیقیشدیرمسنك هرملت ایچون بك دهشتلی بر وقعه اولدیغی » مذکوردر [۱] حال بوکه انکلترهنك آرزو ایتدیکی شی ایسه رودوس حادثهسی مناسبتیله ونديکلیلری عثمانلیلره چاتدیرمق ایدی . هرنه قدر اوزمانلر انکلیز تجارت بحریهسنك شرق صولرندهکی معاملاتی هنوز توسع ایتمهمشدی ؛ فقط اومعاملاتك استقبال قریبده تکثرندن مطمئن اولان انکلیز رجال دولتنجه ـ آق دکز تجارتی همان تحت انحصاره آلمش کبی برموقع ممتاز کسب ایدن ـ وندیك جمهوریتنك ضیاع امتیازینه چالیشمق مطلوب ایدی .

حتی وندیك جمهوریتنك انکلتره قرالیتی نزدندهکی ایلچیسی طرفندن یازیلوب صورتی بالاده مذکور اوراق رسمیه مجموعهلرنده [۲] مندرج بولنان برمکتوبده «انکلیز قرالنك ردوسه امداد ایچون بیك قدر عسکر کوندرهجکنی واتی آی ایچون رودوسك تخلیصی مصارفنی ویرهجکنی وعد ایلدیکی» مصرحدر. کذلك پاپا نزدنده بولنان وندیك ایلچیسنك ۱ ایلول ۱۵۲۲ تاریخنده حکومتنه کوندردیکی تحریراتده پاپانك بوتون سفرای اجنبیهیی مجلسنه دعوتله امور عثمانیهیه وعلی الخصوص رودوسك امدادینه دائر مذاکراتده بولندیغی ومذاکره صرهسنده انکلیز ایلچیسنك شو یولده بیان فکر ایلدیکی محرردر : «وندیك دوجهلغنك دکزده حاضر اللی قدر مسلح غالیونی وار. بناءً علیه

[۱] *State Papers (Venetian)* اوچنجی جلد صحیفه ۲٦۳
[۲] صحیفه ۲۷۳

وظیفهٔ امدادی هر دولتدن دها ایی برصورتده ایفا ایده بیلور. »
وندیکلیلری رودوس فتحنی منعه خدمت ایچون ترغیبه موفق اوله مامش بولنان آوروپای غربی حکومتلری مذکور جمهوریتی یالکز مسلمانلرله تجارت خصوصنده کثرت طمع ایله دکل برده وجدانلری اوزرینه تمتع ایلمك حرصیله اتهام ایلدیلر. حتی انکلتره قرالی سکزنجی هانری یه یازیلان برمکتوبده « وندیکلیلرك ترکلردن دها زیاده ترك اولدقلری ورودوس شوالیه‌لرینه محاصره زماننده ارزاق ومهمات قاچیرمش اولان ایکی نفر وندیك تبعه‌سنی طرد ونفی ایلدکلری » شدتله تقبیح اولنمشدر .

***

شوالیه‌لك اساساً افعال اتقا کوسترمك مقصدیله تشکل ایتمش بر طریقت منزویانه ایکن صوکره محاربات دینیه ایچون آوروپانك پیشدار تجاوز بر هیئت محاربه‌سی حالنی آلدی. قدس شریفدن چیقارلدقدن صوکره شوالیه‌لرك برطاقمی قبریسه و بالاخره قسم کلیسی رودوسه کیتمش و بوجزیره‌نك عثمانلیلر طرفندن ضبطندن صوکره شوالیه اوجاغی قسماً کریده و صوکره کلیاً مالطه آطه‌سنه نقل اولنمشیدی. شوالیه‌لرك اك زیاده قوت کسب ایدوبده اهل اسلامه اك زیاده تعرضده بولندقلری دورلر رودوسده کیچدی . رودوسده‌کی شوالیه‌لر آره‌سنده

[*] « *Letters and Papers of the Reign of Henry VIII* » اوچنجی جلد — ایکنجی قسم — عدد ٢٨٤٠

ملل مختلفهٔ افرنجه منسوب اوجاقلر وار ایدی ؛ لکن حقیقتده شوالیه‌لر استقلال کامل ایله یشارلر ویالکز آوروپا حکمدارلرندن بعضیلرینی کندیلرینه حامی صفتنده تلقی ایلرلردی. عثمانلیلرك رودوسی استیلالری زماننده فرانسه ایله انکلتره‌نك مناسباتی پك بوزوق اولدیغی حالده شوالیه‌لر بوایکی دولتك حکمدارلرینه عین صورتله آثار جمیلهٔ مربوطیت ارائه ایلرلردی. (لاویس ـ رامبو) طرفلرندن مرتب *Histoire Générale* ده [۱] ذکر اولندیغی وجهله شوالیه‌لرك رئیسی (لیل آدام) فرانسه قرالی ایله صیق صیق مخابرات تعاطی ایدر وحتی اوجاق کویا تمامیله فرانسه‌یه عائد ایمش کبی *le roy mon souverain* *seigneur* یوللو خطابده بولنورمش. کویا رودوس جزیره‌سی فرانسه قرالنك سوکیلی بر مالکانه‌سی ایمش کبی *Son bonne* *ville de Rhodes* یولنده توصیف اولنورمش.

آوروپانك اقوام مختلفه‌سنه منسوب اولان شوالیه‌لر آوروپا ممالك مختلفه‌سنك روش سیاستندن سلطان سلیمان قانونی درجه‌سنده صاحب وقوف بولنمامش اولمليدرلرکه بویله فرانسه‌یه عرض تابعیت ایدرجه‌سنه استرحامده بولندقلری بر صره‌ده قالقوب انکلتره‌دن دخی عین جمیله‌لرایله استمداد ایتمك ایستیورلردی. لیل آدم انکلتره قرالی سکزنجی هانری‌یه یازدیغی برنامه‌ده « اوجاقلره سردار تعیین ایدلدکدن صوکره علی العجله رودوسه کلدم. امید ایدرم که ذاتمده صادق بر بنده‌نك اوصافی

[۱] دردنجی جلد ـ ۷۲۱ نجی صحیفه

ولورسكز واولجه‌ده الطافكزه نائل اولمش بولنان بنده‌كزك
جاسنی حسن تلقی ایله داخل مملكتمزده امال دينيه‌مزك
رویجنه همت بویوررسكز » دیمشدر [١] كذلك ، ليلى آدام
رفندن انكلتره وزير اموری قاردينال (وولسی) يه ١٩
ارت ١٥٢٢ تاريخنده كوندريلن بر مكتوبده : « بورايه
لديكم كوندن بری سزه شرق حوادثی ارسالنده هيچ بر
رصتی فوت ايتمدم . بوكون استانبولدن عودت ايدن بر
اسوسمز تركلر طرفندن بزه قارشی اولديغی روايت
دیلن تداركات حربيه‌ده كمال كرمی ايله دوام اولنديغی
بربنی ويردی . همان لوازممزك اكمالنی وشهرك ضعيف كورينن
طه‌لرينك تحكيمنی امر ايتدم . تركلر طرفندن اوزرمزه
وم وقوع بولديغی تقديرده ممالك غربيه‌ده‌كی اخوانمزه اعلام
فت ايچون سرعتلی كميلر استحضار ايلدم شيمدی سزه بونی
خبار ايدييورم؛ چونكه باشليجه اميدمز سزده‌در» ديه‌يور [٢]
انكلتره‌دن معاونت ايچون ذخيره ومهمات ايله برايكی كمی
وندرلديكی وبوكميلرك اسپانيا صولرنده قضايه اوغراديغی
رويدر . مع مافيه بوكبی جزئی معاونتلر اشخاص منفرده
رفندن وقوع بولمش اولمق كركدر؛ زيرا اوصره‌ده انكلتره‌نك
ل حقيقيسی تركلر ايله دكل فرانسزلرله اوغراشمق ايدی .

[١] *Letters and Papers of the Reign of Henry VIII*
چنجی جلد — ايكنجی قسم — عدد مكتوب ١٦٠٤
[٢] عين كتابدن . صحيفه ٩٠٤

حتی سکزنجی هاری ایله بشنجی شارل آره‌سنده ١٦ حزیران ١٥٢٢ تاریخنده انکلتره‌نك (ویندزور) قصر قرالیسنده عقد ایدیلن برمعاهده‌ده « خرستیانلردن اخلال صلح جنایتنی ارتکابه متصدی اولنلر تأدیب ایدلمدکجه ترکلر علیهنده سفر ترتیبی ممکن اولمیه‌جغی واساساً فنالغك بشقه‌لرینه عائد اولان ممالکك ناحق یره فرانسه قرالی طرفندن اشغال ایدلمسندن ایلری کلدیکی » مذکوردر . [١]

ایشته اسباب مسروده‌دن طولایی رودوسه امداد ایچون آوروپادن قوای متحده کله‌مدی . انکلیز شوالیه‌لری‌ده ملل سائره‌یه منسوب اوجاقلرك افرادی مثللو وطنلرندن صدره شفا ویرر برامید نجات ظهور ایتمدیکنی کورنجه فرط یأس ایله وار قوتی پازویه ویردیلر وهرچه باد آباد جنکه حاضرلاندیلر .

***

سلطان سلیمان قانونینك رودوسی فتح ایتمك اوزره تحشید ایلدیکی عساکر بریه وبحریه‌نك یوز اللی بیك نفره بالغ اولدیغنی بعض آوروپا مؤرخلری روایت ایدییورلر . بوروایتده خیلی مبالغه‌لری مندمج بولنمسی مجزوم اولمقله برابر قوای عثمانیه‌نك دهشت بخش اعدا اوله‌جق

---

[١] Calender of State Papers (Venetians)
اوچنجی جلد — صحیفه ٢٤٥

بر مقدارده ایدوکی دخی داعیٔ اشتباه دکلدر . شوالیه‌لری رودوسدن دفع ایتمك مقصدیله دولت علیه‌نك بونجه مشاق و تکلفات سفریه‌یی اختیار ایتمسی ایچون اسباب جدیه موجود ایدی . شویله‌که : سوریه ، فلسطین وحطهٔ مصر دها یکی ضمیمهٔ ملك عثمانی ایدلدیکندن بورالرکده مرکزایله وقوع بولان مورداتنك تأمینی لازم ایدی ؛ بناء علیه طریق بحر اوزرنده قورولمش اویله مدهش بر دشمن اوردوکاهنك بقاسی شوکت عثمانیه‌نك وجودیله قابل توفیق اوله‌مازدی . شوالیه‌لرك سائقهٔ کین تعصب ایله حجاج مسلمین کمیلرینه هجوملری ، ارتکاب قتل ویغما و حتی رجال ونسوان حجاجدن نیجه‌لرینی محکوم اسارت ایده‌کلری هر مسلماندن زیاده پادشاهك حس حمیتنی جرح ایلیوردی . بوندن ماعدا مسئله‌نك بر ده مادی جهتی وار ایدی‌که اوده مراکب تجارت بحریه‌نك مصونیتی امر اهمی ایدی . تجارت وثروتی یوماً بعد یوم آرتمقده اولان بر دولت ایچون «اودیندار قورصانلرك» عثمانلی سنجاغنی حامل کمیلره هجوملرینك اوکی آلنمسی بغایت ضروری ایدی . ممالك عثمانیه‌نك تجارتی اکثریتله خرستیانلرك اللرنده اولدیغی حالده شوالیه‌لری مذکور تعرضدن حسیات دینیه بیله منع ایده‌مزدی . حتی وندیك تجار کمیلرینه دخی وقوع بولان تعرضات متمادیه‌دن بیزار قالمش اولدیغیچوندرکه وندیك جمهوریتی شوالیه‌لرك امدادی خصوصنده عالم نصرانیت طرفندن وقوع بوله‌کلمش اولان تشویقاته هیچ ده قولاق آصمامش ایدی .

دولت عثمانیه نفوذ حاکمیتنك یکی فتح ایدلمش اولان بلادشام ومصرده تأییدی مسئله‌سنه گلنجه: بوخصوص عزمنده متین اولان سلطان سلیمان قانونینك همتیله قره جهتندن دخی اجرا ایدیله‌بیلوردی . فقط طریق بحرك تسلط اعدایه قارشی تأمینی تجار وحجاجك حیات ومنفعتی نقطهٔ نظرندن فرض مطلق حکمنده بولنیوردی. حتی بوندن طولاییدرکه قره چلبی زاده مرحوم « سلیماننامه » سنده « دانهٔ طوب برله حجاج وتجار کمیلرینی شکار ایتدکاری جهتدن طریق بحرده بروجه سهولت وآسانی امد وشد احتمالی دشوار اولغین ... » دیه [١] دائما دریاده گشت وگذار ایدن شوالیه‌لرك افعالنه اشارت ایدییور.

***

شوالیه‌لر موسم محاصره‌نك تقربنی حس ایتدکاری زمان آسیای عثمانینك رودوس جزیره‌سنه اك یقین اولان ساحلنه چاپولجی چیقاردیلر؛ روملرله ترکلرك مزروعات وحیواناتندن اوره‌بیلدکارینی جزیره‌یه آشیردیلر؛ برابر گوتوره‌مدکارینی اتلاف ایتدیلر؛ مسلمانلردن بر خیلی‌ده اسیر آلدیلر. سفن شاهانه‌نك تقربی اوزرینه تلاشه دوشمش اولان شوالیه‌رئیسی (لیل آدام) ١٧ حزیران ١٥٢٢ تاریخنده انکلتره باشوکیلی قاردینال وولسی‌یه تسریع ایلدیکی بر شقه‌ده دیور که:

«ترك دونماسی بورایه اون سکز میل بعد مسافه‌سی اولان

[١] صحیفه ٤٨

فیسقو لیماننه واصل اولدی . سلطان سلیمان رودوسلیلره تسلیم اولمغی تکلیف وعکسی تقدیرده مسئولیت محاصره‌یی کوزه آلدیرملرینی تفهیم ایتدی . . شهر لایقیله مستحکم اولدیغندن رودوسلیلر مسلمانلره قارشی مردانه مدافعه ایده‌جکلردر . » [*] تسلیم اولمق تکلیفی البته برمقصد انسانیتکارانه ایله وقوع بولمشیدی ؛ چونکه سلطان سلیمان خان نه‌قدر شدیدالشکیمه ایسه حین اقتضاده اوقدرده مائل مرحمت ایدی .

عثمانلی دونمامسی طه‌پلاندی ؛ آناطولی ساحلندن دخی بیکلرجه عساکر محاصره‌یه کچورلدی . بوراده وقایع حربیه‌یی یازمق مقصددن خارجدر ؛ یالکز قانونی حضرتلرینک مدهش مضاربه‌لر ، قانلی معرکه‌لر آره‌سنده بیله تمکینی ، اعتدال ورحم کبی مزایای انسانیتکارانه‌یی تمامیله التزام ایتمش اولدیغنی قیده حاجت کوریرز . زمان محاصره‌نک مأمولدن زیاده امتدادیله عسکر آره‌سنده علائم حشیت ورجعت ظهورینک واعدا طرفندن تهییج حسیات اسلام ایده‌بیله‌جک صورتده افعال خونریزانه ارتکابنک بیله اومسلک تمکینی اخلال ایده‌مامسی نظر عبرته عرض اولنمغه شایاندر .

شوالیه‌لر محاربه ایله اوغراشدقلری صره‌ده شهر خلقنی وعلی الخصوص اولجه آنلر بده حبس ایدلمش اولان عثمانلی

---

[*] Letters and Papers etc. اوچنجی جلد — ایکنجی قسم — صحیفه ۹۸٤

اسیرلرینی - بونلرك عددی بیك بشیوزه بالغ ایمش - کیجه کوندوز قلعه‌نك رخنه‌لرینی تعمیر ایچون چالشمغه مجبور ایدیلر. برانکلیز مؤلفی تعمیر قلعه خدمتنه معاونت ایدن ترك اسیرلرینك مأمولك فوقنده برشوقله چالیشملرینی آلدقلری مکافات نقدیه‌نك کرامت تأثیرینه حمل ایدییور ؛ اشکنجه ایله مجبور اشتغال ایدلمش اولدقلرینك صحایف تاریخده ذکرینی غالبا آرزو ایتمیور ! اسرا آره‌سنده ترك قادینلری‌ده واردی ؛ حتی بونلردن بریسنك قلعه دیوارنده ایکن اوردوی همایونه اشارات ایله جاسوسلقده بولندیغی ادعا ایدلمشیدی . شوالیه‌لرك اوصاف برکزیده‌لرندن بریسی‌ده حرمت نسوان دکلمی ایدی یا ؟ ایشته بوترك قادیننی اشکنجه ایله اتلاف ایتمکله دخی شوالیه‌لر بر حس ترحمدن محروم اولدقلرینی اثبات ایلدیلر . کویا قلعه‌ده‌کی اسرای اسلام آره‌سنده برجمعیت خفیه وارمش‌ده بوقادین جمعیتك محاصرین ایله اولان مخابره‌سنه وساطت ایدییورمش . اشکنجه ایله اولومه سیاکتانه متحمل اولان بو قهرمان ترك قاریسی حقنده دیکر برانکلیز مؤلفی دییورکه « آلت مخابره اولان بوترك اسیره شدتلی اشکنجه‌لره معروض اولدی؛ محکومیتك موجب اولدیغی تجریم اشد ایله معذب بولنیوردی ؛ فقط ینه نه کندی ونه‌ده شریك جرملری علیهنده دلیل اوله‌جق برکلمه بیله سویلمدی. وجودندن قطع اولنان عضولری قلعه بورجلرنده تشهیر ایدیله‌رك بشقه‌لرینه برعبرت ویرلدی. » [١] فرانسه مؤلفین

قديمه‌سندن *l'Abbé de Vertot* نام راهب دخی بوقادین حقنده ملاحظهٔ عجیبهٔ آتیه‌ده بولنمشیدی :

« یا مذهب باطلندن متولد بر غیرت سببیله ویا آزادیسنی استحصال ایتمك املیله اتهامی قبول ایتمدی ... اك شدتلی اشکنجه‌لره دوچار اولدیغی حالده هیچ بروجهله اعترافده بولنمدی » [٢] ینه دهشت احوال محاصره‌یی کوسترن عبرت آمیز وقایعدن اولمق اوزره بر انکلیز شوالیه رئیسنك مستفرشه‌سی طرفندن ارتکاب اولنان برجنایتی ومرقومه‌نك عساکر محاصره طرفندن اتلاف ایدلدیکنی ذکر ایده‌لم : بو مستفرشه ـ که انکلیز مؤرخی طرفندن حسب النزاکه زوجه اولمق اوزره ذکر اولنیور ـ اصلاً روم ایمش . قوجه‌سی تلف اولدقدن صوکره مدافعه‌لر صره‌سنده بولنمق ایستمش .

فون هامه‌رك روایتجه « سوکلیسندن اولان ایکی چوجغنی ـ کویا اعدای محاصره‌نك النه دوشمسونلر دیه بچاقله پارچه پارچه کسدکدن صوکره آتشه آته‌رق احراق ایلمش والنه برقلیچ آله‌رق محاربلر ایچنه قاریشمش » [٣] وهیچ شبهه

---

[١] *Whitworth Porter* نام انکلیز جنرالنك :
« *A History of the Knights of Malta* »
عنوانلی شوالیه تاریخندن . صحیفه ٣٥٥

[٢] *Histoire de l'Ordre des Chevaliers de Malta*
اوچنجی جلد . صحیفه ٢٥٠

[٣] هامه‌رك : *Histoire de l'Empire Ottoman*
عنوانلی تاریخندن . بشنجی جلد . صحیفه ٣٤٠

بوقدر که کندیسی ده پارچه پارچه ایدلمشدر. بومناسبتله خاطره برنقطه وارد اولیور :

حامیٔ نسوان اولمق شوالیه‌لرك اوصافندن دكلمی ایدی؟ اوحالده اویله برمجنونه‌نك ایکی معصوم صبی‌یی پارچه‌لیوب عضو مقطوعلرینی آتشده یاقمق کبی بغایت منفور ومدهش جنایته عجبانیچون اوقهرمان شوالیه‌لر میدان ویردیلر؟ آوروپا مؤلفلری بو بابده هیچ ایضاحات ویرمیورلر. غالبا معایبی تأویله اولنه‌میه‌جق قدر ظاهر اولان احوالی سکوت ایله کچوشدیرمك آنلرجه الك مصیب برمسلکدر.

***

مدت محاصره دوام ایتدکجه شدت مقاتله‌ده کسب دهشت ایلیوردی؛ فقط محصورلرك موقعنده چاره‌سزلك علائمی آرتدیغی حالده محاصرلرك تجدید قوت ایتملرینه بویوك برمانعه ظهور ایتمیوردی. ایمدی بو حال عثمانلیلرك قوماندانی حضرت سلیمان قانونی نظرنده ثابت ایکن مشاراالیه دها زیاده سفك دمایی حسیات رحیمانه‌سنه مغایر کوریوردی. بناءً علیه درون قلعه‌یه کوندردیکی ایلچیلرله شرائط آتیه تحتنده تسلیم اولملرینی شوالیه‌لره تکلیف ایتدی :

اولا کرك شوالیه‌لرك کرك رئیسلرینك کرك اهالیدن آرزو ایدنلرك تعرضدن مصون اوله‌رق شهری ترك ایده‌بیله‌جکلری واشیای ذاتیه‌لرینی برلکده کوتوره‌بیله‌جکلری؛

ثانیا شهرده قالمق ایستینلرك تعرضدن قطعیاً مصون بر صورتده آیین مذهبیلرینی اجرا ایلهبیلهجكلری وبش سنهیه قدر تكالیف میریهدن آزاده قالهبیلهجكلری ؛

ثالثا كلیسالرك هیچ بر حقارته دوچار اولمیهجق صورتده محافظه ایدیلهجكی ؛

رابعا املاك واموالك یغما ایتدیرلمیهجكی .

پادشاهك تكلیف صلح آرزوسنی امتداد جدال وقتال سببیله اوردوده بعض مرتبه طغیان وقوعه كلدیكنه عطف ایدن آوروپا مؤلفلرینك ادعالری ینه كندیلرینك قوللریله ابطال ایدیلهبیلور . شویلهكه : بو مؤلفلرك روایتنجه نظام وانتظام عسكری‌یه مغایر حركات اوردونك یالكز بر قسمنده وقوعه كلدی. حال بوكه دائما تمكین ساكتانه ایله تدویر مصالح ایدن پادشاهك ـ تعبیر مشهور وجهله ـ آتشپاره غضب كسیلویرمسی اوزرینه شرارهٔ عصیان پك چابوق سوندی . حضرت پادشاه ایلچیلرینه ویردیكی تعلیماتده اكر شوالیهلر شرائط صلحی درحال قبول ایتمزلرسه او حالده آثار مرحمته قطعیاً لایق كورلمیهجك بر صورت شدیدهده تنكیل اولنهجقلرینیده ذكر ایلمش ایدی . آوروپا جهتندن هنوز بر مدد یتیشهمیهجكنی جزم ایدن شوالیه رئیسی بر خدعهٔ تدبیر ایله استحصال ایفته وبو وجهله وقت قزانمغه حصر نیت ایلدی . « ایشته بویلهجه اخطار پادشاهینك فردایی كونی اوردوكاه عثمانی‌یه مرخصلر كوندردی . ظاهرده دها ملایم ومناسب شرائط

تسليم طلب ايتمك ايستديكى حالده مقصد حقيقيسى هجوم منصورى تأخير ايتديره بيلمك ايدى. » [١]

شواليه‌لرك بو فساد نيتندن عثمانلى اردوسنجه وقتنده شبهه ايدلديكنه دائر براشارته مصادف اوله‌مدم. شوقدركه مذاكرهٔ تسليم صره‌سنده رودوس ليماننه برقاچ كمينك دخوله فرصت بولديغى عثمانليلر طرفندن مشاهده اولنمسيله جدل محاصره اولكندن دها شدتلى بر صورتده تكرر ايتدى ؛ صوكره شواليه‌لرك قواى مقاومه‌سى صارصيلدى ؛ قلعه‌ده عثمانليلرك النه كچدى. اويله عاقبتى وخيم برخيانتى ارتكاب ايدن شواليه‌لر آرتق لينت وصفح ايله معامله اولنمغه مستحق كوريلورمى؟ اوت عثمانليلر مستحق كوررلر ؛ زيرا بوخلقك افرادى انتقام قوميدن مجتنب وحتى نتيجه‌ده كنديلرى ايچون توليد مضرات ايده‌جك برصورتده مفرطه‌دە عفوه مائلدر. ايشته بوخاصهٔ مليدن طولاييدركه رودوس شواليه‌لرينه عقيب تسليمده اولجه ذكر اولنان شرائط صلحيه معادل مساعدات ايله آمان ويرلدى. حتى شواليه‌لرك رئيسى (ليل آدام) قلعه‌دن چيقوب كيدركن طور حزين مغلوبانه‌سنى كورن حضرت سليمان خانك « آخر عمرنده شو آدمى يوردندن چيقارديغمه پك متأسفم » يوللو بيان ترحم ايدرك كوزلرينه ياش كلديكى حقنده وقايق تاريخيه موجوددر.

***

[١] *Whitworth Porter* نك :
« *A Historx of the Knights of Malta* »
تاريخندن . صحيفه ٢٧١

آطه‌نك فتحندن صوكره جانب پادشاهیدن وندیكه مخصوص برایلچی ایله نامهٔ همایون كوندرلدی ودول متحابه‌دن صاییلان وندیك جمهوریتی ایله تزیید مناسبات سیاسیه وتجاریه آرزوسی ارائه اولندی. وندیك ایسه بویله كوندن كونه كسب قوت ایدرك خصمانی تحت تهدیدده بولندیران اعدای شرق ایله تأسیس مصافاتك دول افرنج نظرنده حسن تاقی اوله‌میه‌جغنی كورنجه آوروپایه قارشی رودوس وقعه‌سندن طولایی پك متأثر كورنمك ایستدی. شوالیه‌لرك اضمحلالنه وندیكلیلر واسطه‌سیله واقف اولان پاپا آلتنجی (آندریـان) دول افرنجه اخطار نامه‌لر كوندردی كه ایمپراطوره ۳ مارت ۱۵۲۳ تاریخیله یازیلان مخطره‌سنده شو سوزلر مندرجدر: « اكر نمچه ایمپراطوری، فرانسه وانكلتره قراللری آره‌لرنده‌كی اختلافی براقازلر وتركلر علیهنده متحداً حركت ایچون بر موافقت افكار وجوده كتورمزلر ایسه احتماللكه جناب حق ایمپراطوری ملكندن سوروب چیقارمق ایچون تركلری مسلط ایده‌جكدر. بوتهلكه‌نك اهمیتی برسببدن طولایی دها بیوك كوریورم؛ شویله‌كه: خرستیان حكمدارلر تحت تابعیتلرنده خلقه تعدیاتده بولندقلری حالده تركلر رعیه‌لرینی كندی نظامات كنیسانیه‌لرینه اتباعاً یشامقده مختار براقورلر وپالكز آنلردن خراج آلورلركه بونك مقداری‌ده خرستیان حكومتلرك كندی

تبعه‌لری اوزرینه وضع ایتدکاری ویرکولردن دها آزدر. » [١]

پاپانك بو سوزلری برنوع انطاق حقدر ؛ بوقسه علناً ترکلرك عدالتی مصدق برفکر سردی اکبر کبـاثر عد اولنه بیلوردی . حقیقت حال اوته‌دنبری بویله‌جه معلوم ایکن ینه تعصب مذهبیدن متولد فناقلرك منبعی شرقده فرض اولنور!

[١] بو مخطره‌نك صورتی :
Calender of Letters and Dispatches relating Negociations between England and Spain.
نام مجموعهٔ اوراقدن آلندی . ایکنجی جلد . صحیفه ٣٣ •

فصول متنوعه‌نك نشر اولنان جزؤلری :

١ اسلام ايله نصرانيتك مناسبات اصليه‌سی
٢ تركلرله انكليزلرك ايلك تماسی
٣ رودوس فتحنده سلطان سليمانك تدابير سياسيه‌سی

خليل خالد بكك سائر آثاری دخی ثروت فنون اداره‌خانه‌سنده بولنور .

فیئاتی ٦٠ پاره

Hālid, Halīl
Rodos fethinde
Sulṭān Süleymānıñ
tedābir-i siyāsiyesi

3 1761 07130440 6

DR
507
H34